

Kriz psikolojik mi? / Ergün ÖZALP

Yaşamakta olduğumuz dünya krizi, henüz dibi görünmese de , toplumsal etkilerini göstermeye başladı.Yaptığımız röportajlarda da görüldüğü gibi, *"etkilenmedim"* diyen kimse yok.Ama bazı insanlar,krizin esas olarak yaşanmadığını, kriz lafları çokça edildiğinden, insanların harcama yapmaktan kaçındığını bu yüzden krizin çıktığını, ya da yaygınlaştığını ve krizin psikolojik bir olay gibi , anlık birşey olduğunu; sanıyor.

Kriz ABD'de ilk patladığında da, sistemin ünlü ekonomistleri, bazı sermayedarların yanlış yatırım ve kredi kullanımından krizin başladığını ileri sürerek ,olayı kişisel bir tercih ve yanlış yatırım planlaması olarak sundular. Krizi, psikolojik olarak ele almak da , bu düşünce tarzının bir başka versiyonudur.

Kriz , olağan gidişatta ciddi bir kesinti demektir.Nasıl ki, kalp krizi, kalbe giden damarların, kolesrol vb. maddelerle tıkanması sonucu oluşuyorsa, Kapitalist sistemin krizi de, kapitalist üretim zincirinin , *malın üretilip , satılması ve tüketilmesi sürecinin, sermayenin genişleyerek büyümesi sürecinin ; kesintiye uğraması demektir. Mallar satılmayınca, kâr gerçekleşmez ve sermayeye eklenmez, sermaye büyüyemez, yatırımlar sekteye uğrar.* Her sermaye sahibi kârını azamileştirmeye , işçi ücretlerinden kısıntıya gitmeye ,rakiplerine üstün gelmek için yeni teknolojik yöntemlerle işçiyi daha çok sömürüp , daha az vererek; artık-değeri ve kârını arttırmaya çalışır. Kâr oranları düşünce, sanayi sermayesi üretim alanından kaçır ve spekülatif piyasalardan faiz kârı elde etmeye yönelir. Kriz öncesi dünyada dolaşan *'sıcak para'* denilen üretim dışındaki sermayenin miktarının dört trilyon doları aştığı da herkesin malumuydu. Tatlı kâr neredeyse oraya koşmak; kapitalist üretimin yasasıdır. Eğer *"bu yanlış bir davranıştır, kriz yaratır "* deniyorsa ki, kapitalizm zaten budur, krizsiz de yapamamaktadır. İnsanın ve toplumun doğasına yabancı ,gerçek üretici olan emekçileri , azami sömürmeye dayanan bu sistem; üretimim toplumsal yapılması, fakat mülkiyetin özel kalması ve belli ellerde birikmesi nedeniyle, sürekli bir alım gücü eksikliğini, insanların yeterince tüketememe eğilimini de beslemektedir.Üretim ilişkileri (özel mülkiyet ilişkisi), bu nedenle üretimin toplumsal yapısı ile, uzlaşmaz bir çelişki içindedir.Üretimde gerçekleşen artıyı, sermaye mülk edinmekte , bölüşüm adaletsiz yapılmaktadır. Doğru ve akılcı olan ve toplumsal üretime uygun düşen ; dayanışmacı,kollektif üretim ilişkisinin tesis edilmesidir.

Görüldüğü gibi bunlar, tamamen üretimle ilgili , maddi bir sürece ait olaylardır,tıpkı akan kanın kalbe gitmemesinde olduğu gibi , krize yol açan da maddi üretim süreci ,maddi toplumsal olgulardır.. Sermayede, istihdamda alt- üst oluşlar yaşanmadan , bazı sermayeler batıp çıkmadan da, sistemin kendini onarması olanaksızdır. Faturanın acı tarafı da ,yine emekçilere kesilir, evine ekmek götürememek, çoluk çocuğunu geçindirememek, işsiz kalmak, hastalıklarla boğuşmak, fuhuşun artması, mal dolu vitrinleri yutkunarak seyretmek; insanların elbette psikolojisini bozar, intiharlar artar.Öte yandan bilinçli hak arayışları, işçi isyanları ,toplumsal muhalefet de yükselir, psikolojik ruh hali değişir , insanlar bu sistemi değiştirme hatta yıkma eğilimi içine de girerler. Günümüzde sermayenin Dünya Bankası, İMF gibi kurumlarının verdiği alarm da ; kitleler üzerinde yaratılan bu psikolojik deprasyonun, sistemlerini alaşağı etme korkusudur.Görüldüğü gibi ,psikoloji dediğimiz ruh hali; maddi olaylar ve olgulardan ötürü değişiyor.İnsan davranış ve eğilimleri, kendiliğinden durduk yerde değişmiyor. Eğer bugün işçi daha az harcıyorsa , işsiz kaldığı ve elinde harcayacak parası olmadığı içindir. Küçük burjuva kesimler ise, dövize ve bankalara duyulan güven azaldığından yarınlara güvenmedikleri için, bazı birikimlerini, altına, emlaka yatırmakta ya da yastık altında zulalamaktadır. Ama bu psikolojik yönelişlerde ortak nokta; kapitalist üretim zincirindeki tıkanma ve sistem kurumlarına güven duymama ve geleceğin belirsiz oluşudur.

Dünyadaki kriz, mallar tüketilemediği, kapitalistin kasasına, sermayesine kâr olarak eklenmediği için, 'aşırı' üretimden çıktı. Fabrika depoları ve vitrinler ise, mallarla doludur. Oysa, milyarlarca evsiz, televizyonsuz, bilgisayarsız, telefonsuz, arabasız, ve ekmeksiz insan var yeryüzünde.Üreten emekçiler, kendi ürettiği değere sahip olamıyor, satın alamıyor, hakettikleri kendilerine verilmiyor. Tüm insanlar bugünkü teknolojik düzeyle ve günde 4 saatlik çalışmayla; dünyadaki bütüm üretimi gerçekleştirebilir ve geri kalan zamanında da başka yararlı aktivitelerle uğraşabilir, tüm üretilenleri de herkes eşitçe tüketebilir. Üretim fazlası ya da işsizlik diye bir şey de olmaz. Daha fazla kar, sermaye biriktirme, alım gücü

eksikliği, yarınlara güvensizlik te olmaz . Ama o zaman da, ne patron, ne sermaye, ne de tekellerden eser kalır, kapitalizm de kapitalizm olmaktan çıkar. Kapitalizm, sistem olarak insan mantığına ve normal insan psikolojisine aykırı bir sistemdir. Anormal psikolojik davranışlar üretmesi de doğaldır. Bu anormal davranışlar ve çürüme durumları, dönüp dolaşır, üretim sürecine de etki yapar, ayrıca grevler ,genel grevler de sistemi kesintiye uğratabilir ve elbette bunlar da sistemin altını oyar.

Yani özetle , bu kriz ortasında, psikolojik alt -üst oluşların yaşandığı , ekonomik krizin insan davranış ve eğilimlerini değiştirdiği bir ortamda, tüketicinin ya da genel olarak insanların harcamalarını artırarak , ya da eskisi gibi davranıp tüketimlerini kısmayarak, tasarrufa yönelmeyerek ; kapitalistin yardımına koşma olanağı olmadığı gibi , bu eşyanın tabiatına da aykırı bir durumdur. Zaten dünya devletleri, 2 trilyon doları aşkın parayı , batan kapitalist tekelleri kurtarmak için harcadı. Yani emekçilerden vergi diye alınan, emekçinin yarattığı değer , patronlara verildi. Devletler, yeni vergiler yoluyla oluşan açığı kapamak için, yine kendi halklarının ümüğünü sıkacak, emekçinin alım gücü daha da azalacak . Bu haldeki insanlar nasıl harcama yapabilsin de, patronları rahatlatınsın? İnsanlar zaten eksik tükettikleri , ucu ucuna yaşadığı , elindeki avcunu harcadığı için, fazlasını alamamaktadır. Eğer kapitalistler fazla tüketim istiyorlarsa , yıllardır kâr adıyla el koydukları işçilerin emek değerlerini , kârlarından 'feregât' ederek emekçilere geri iade edebilirler. Bunun başka bir yolu yok. Bugün vermezlerse , psikolojik ruh hallerinin kıvamına geldiği bir anda; emekçiler almasını ve kolektif üretim ilişkilerini kurmasını da bilecektir.

Mayıs 2009 / arkadaş